

Garralda

Aurkibidea

Udalerria: Garralda

Sarrera

Aezkoako udalerria.
Garraldan dago inguruetako eskualdeetako (Aezkoa, Artze, Erroibar...) Institutua.
Berreuskalduntze prozesuaren eragile nagusia da egun, Aurizberriko ikastolarekin batera.
Aezkoako lau herri euskaldunenen artean dugu, nahiz eta oso euskaldun zahar gutxi aurki daitekeen herrian.

- **Biztanleak:** 203
- **Euskaldunak:** %31,0

Ahotsak.eus-eko datu orokorrak

- Hizlariak: **4**
- Zintak: **5**
- Pasarteak: **19**
- Transkribatutakoak: **5**
- Audioak: **3**
- Bideoak: **16**

Proiektuak

- Alex Artzelus Mujika
- Dialektologia-EHU
- Euskal Herriko Ahotsak
- Koldo Artola: Ziorditik Uztarrozeraino
- Solstizioen inguruko ospakizunak Nafarroako zenbait hizkeratan emanak

Hizlariak

Lina Lerindegi (1936)

Garaldan jaioa eta hazia. Artzain familiakoa. Bizi guztian egin izan ditu gaztak. Ikastaroa ere egin zuen Donezteben Idiazabalgo Gazta izenduna egiten ikasteko. Hainbat sariketa irabazi dituzte.

Rufino Lerindegi (1929)

Rufino Garraldakoa da. Artzaina. Negu asko (34) pasatu ditu Iparraldean artaldearekin, Lapurdi eta Nafarroa Beherean. Garraldako euskara eta Iparraldekoa nahastuta omen ditu, Garraldan gutxi egiten baita egun euskaraz. Gerraostean Erriberako apaiza ekarri zuten herrira, euskararen kontrakoa; eskolan ere erdaraz, eta gazteek galdu egin zuten euskara.

Pedro Lerindegi Pedroarena (1930)

Garaldan jaioa. Gurasoak ere bertakoak zituen.

Kontxexi Pedroarena Elizagarai (1950)

Garraaldako Apatena etxean jaio zen 1950. urtean. Garraaldakoa zuen ama, Orbarako Pedroarena etxekoa berriz aita. Hiru ahizpen artean erdikoa zen bera. Ogibidez irakaslea izan da eta euskaraz eman ditu eskolak; erretiroa hartuta zegoen elkarriketa egin zitzaion garaian. Euskara ez zuen etxean jaso (amak ulertu bakarrik egiten zuen). 11 urte zituela, Oronoz-Mugairera joan zen ikasketak egitera; han hasi zen euskararekin izan duen harremana. Irunen jarraitu zituen bere ikasketak. Euskara ikasteaz gainera, Garraaldako zaharrek komunikatzeko helburuarekin, bertako aldaera ere ikasi zuen. Herriari eta haran osoari buruzko alderdi asko ederki ezagutzen ditu eta bertan izan den euskararen galera- eta berreskurapen-prozesuaren berri ezin hobeki ematen dizkigu elkarriketa honetan.

Pasarteak gaika

Herri honetan landu eta transkribatu diren pasarteak, gaika antolatuta.

1. Euskara

1.1. Umetan euskaraz, orain erdaraz

- **Hizlaria(k)**: Lerindegi, Lina
- **Elkarriketatzailea(k)**: Artzelus, Alex
- **Erref**: GRR-001/002
- **Iraupena**: 0:01:15. **Hasi**: 00:05:00. **Bukatu**: 00:06:15
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai
- **Gaia(k)**:
Euskara » Euskararen egoera
- **Laburpena**: Gizona euskalduna du, Atetz bailarakoa, baina erdaraz egin ohi dute elkarrekin. Anaia Ameriketara du, eta hasieran telefonoz- eta euskaraz egiten zuten, baina aspaldian erdaraz. Eskolara joan zirenean ez zekiten erdararik.

Transkripzioa

- Ez duzue elkarrena hola... pixkat... ezer egiten?
- Bueno, gure elkarren artean...
- Kontajiatu elkarri...
- Elkarren artean igual erderaz egiten dugu gehiena, e?
- A bai, e?
- Bai, bai. [Etzego] atzentzen berari ta ni ere ez. Ta nik dut anaia bat Canadian eta [etzego] atzendu euskara. Horrengatik erraten dut hogei urteak artio dugula estudiatu... ez, elekatuz...
- Canadian, eta euskaraz badaki berak.
- Bai, bai.
- Ta telefonoz hitz egiten duzunian?
- Pues badu urte batzuk ezetz, baia, lemezian, urte aunitzetan, euskaraz.
- Bai, bai, bai, bai.
- Eta orai ere hasi bagina euskaraz, pues, seguruenik ere bai.
- Ze, berak, zer egingo du? Euskeraz ta gero frantsesez edo, Canadian, ez?
- Ez, inglesa.

- Inglesez hitz egiten du?
 - Inglesa, bai.
 - Inglesa. Zuk ez duzu jakingo inglesik, orduan...
 - Nik ez.
 - ... euskaraz egin behar.
 - Euskaraz edo erderaz.
 - A, erderaz ere badaki.
 - Erderaz. Bai, bai. Joan ze 26 urtetan.
 - Ya, ya, ya. Bai, bai, [...], bai.
 - Hogeta sei edo zortzi. Zortzi zituelaik, bai.
 - Ta zuek txikiak ziñelaik hemen guzia euskaraz egiñen zen, ez?
 - Bai, bai. Dena, dena, dena.
 - Dena?
 - Dena.
 - Inguru danak euskaraz.
 - Eskolara abiatu ginelik gu, ene anaia zaharrenak ez zakie elekan, gauza aunitz ez zakie.
 - Erderaz?
 - Erderaz. Dena...

1.2. Euskarazko idazketa lehiaketa antzina

- **Hizlaria(k)**: Lerindegi, Lina
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Artzelus, Alex
- **Erref**: GRR-001/004
- **Iraupena**: 0:00:23. **Hasi**: 00:06:27. **Bukatu**: 00:06:50
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai
- **Gaia(k)**:
 Euskara » Euskararen egoera
 Aisia » Kultura » Idaztea
- **Laburpena**: Auzoko batek, bera baino 12 urte zaharragoa, irabazi zuen txikitan euskarazko idazketa-lehiaketa, baina gero, nonbait, debekatu egin zuten euskara. Gaur egun emakume horrek ez omen daki deus ere.

Transkripzioa

- Zizue... ene... hamabi urte gehiago zituen etxekoandre bat gemen, barridean.
 - A, bai?
 - Eta irabazi zue premia. Poes izan ze eskolako denboran. Baina gero, nik uste prohibitu zuten euskara elekatzea. Eta goraka zu, ze gero emazteki horrek ez zakie deus´e.
 - Ya, gure kasuan, gure kasuan...

1.3. Gurasoekin eta anai-arrebekin euskaraz

- **Hizlaria(k)**: Lerindegi, Lina
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Artzelus, Alex
- **Erref**: GRR-001/006
- **Iraupena**: 0:00:39. **Hasi**: 00:07:25. **Bukatu**: 00:08:04
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

- **Gaia(k):**
Euskara » Euskararen egoera
- **Laburpena:** Beti euskaraz egiten zuten etxean, bakoitza bere lekura joan arte. Gero ez.

Transkripzioa

- Guri...
- "Los caseros" esaten guri...
- Guk beti elekatu gindue aita eta amekin, beti.
- Beti euskeraz.
- Eta anaiei artean ere bai, e? Lau anea eta laurak elekatu dugu elkarrekin. Pues bakotxa bere aldera fan ondoan, pues ya ez dira elekatzen, baina, beti. Beti.
- Ya, ya, ya. Gero...
- Erraten dute hamar mila urte dituela, euskarak.
- Zenbat?
- Hamar mila. Diez mil.
- Izein du!
- Edo gehiago! Ez dakit.
- Edo gehiago.
- Norbaitek daki, noiztik honata!
- Nork daki, noiztik.
- Handi zaharra.
- Mila urte erraten (di)tuzte zernahi gauzendako orai. Baina orduan, nor izan zein...

1.4. Hilabeteen eta asteko egunen izenak

- **Hizlaria(k):** Lerindegi, Lina
- **Elkarrizketatzailea(k):** Artzelus, Alex
- **Erref:** GRR-001/017
- **Iraupena:** 0:00:45. **Hasi:** 00:26:32. **Bukatu:** 00:27:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai
- **Gaia(k):**
Euskara » Lexikoa
- **Laburpena:** Hilabeteen izenak eta asteko egunak Garraidan nola esaten diren.

Transkripzioa

- Eta abuztua gehien-gehienak uskaraz, erran duguna.
- Abuztua, bai, bai, bai, bai.
- Baina gero, pues, septiembrea, octubrea... hola.
- Ta asteko egunak?
- Julio?
- E?
- Asteko egunak?
- Astelena, asteartea, asteazkena, ortzeguna, ortzilara, eta igandea.
- Oso ondo.
- A, larunbata eta igandea.
- Bai, bai, gu bezela.
- Bai.
- Eta julio erraten zinien garagarrila edo...?
- Pues akaso lenagoko zarrek igual bai, baina guk ez!

- Julioa.
- Senideek erran datzue hola.
- Julio. Julioa ta...
- Eta junioa?
- Eta junioa ere bai.
- Eta maiatza?
- Maiatza bai, euskaraz.
- Maiatza, baina gero... bestia ez.
- Baina bertzeak ez. Gehiago erderaz.
- Bai.
- Baina beti akatuz -a.
- Ya.

Transkripziorik gabeko pasarteak

Ondorengo pasarteak gaika landuta eta kodifikatuta daude, baina oraindik transkribatu gabe.

1. Abeltzain lanak (GRR-001/007)

Ardiekin artzain eta behiekin "unai" joaten ziren mendira. Neguan oihanera joan ohi ziren bazterretan bazelako belar luze bat "alkamia" izeneko belar bat, eta besterik ezean, hura jatera.

2. Elurte handiak lehenago (GRR-001/008)

Bederatzi urte zituela, 1945ean, elurte izugarria egin zuen. Lehenengo solairura arte heltzen zen elurra.

3. Donibane Garazira merkatura (GRR-001/009)

Iruñearekin harreman handiagoa dute Iparraldearekin baino, baina lehenago Donibane Garazira joan ohi ziren astelehenez egiten den merkatura.

4. Harreman handia Orbaizetaren eta Ezterenzubiren artean (GRR-001/011)

Orbaizetatik erraz pasatzen da muga. Goian bi bide daude, bata Donibanera eta bestea Ezterenzubira. Ezkontzak Orbaizeta eta Eszerenzubi artean.

5. Ortzainzurieta eta Napoleon mendiak (GRR-001/013)

Ortzainzurieta, leku guztietatik ikusten den mendia. Napoleon mendia, berriz, Luzaideko errepidetik ikusten da. Donibaneraino heltzen den "loma" omen da.

6. Bi aldiz erre da Garralda (GRR-001/014)

Azkenekoz duela 108 urte erre zen Garralda. Teilatu batek su hartu zuen eta ia herri guztia, eliza barne, erre zen. Bazterretako bat edo beste libratu zen bakarrik.

7. Eskolara beharrean alorrera lanera (GRR-001/018)

Uste du 14 urte arte joan zela eskolara, baina sarritan egiten zuen huts, baserriko lanetan lagundu behar zelako. Txikitan, behin aitari gosaria eramatera joan zelarik igitaia hartu, garia ebakitzen hasi eta ebakia zauria egin zuen atzaparrean.

8. Behien aurrean (itulan) ibiltzearen lanak (GRR-001/020)

Behien aitzinean (itulan) egin behar izaten zuen umetan. Euliak ganaduen gorputzetatik uxatzea izaten zen itularien lanik txarrenetarikoa.

9. Ardia: hankamina eta zesarea (GRR-001/021)

Gazta esaten dute, ez gasna. Hankamina nola sendatzen den. Jaiotzen lagundu izan du eta zesarearen bat edo beste egitea ere tokatu zaio.

10. Gaztagintza (GRR-001/022)

Beti egin izan dute gazta gutxi edo gehiago. Gazta nola egin eta "tostatzen" zuten azaltzen du. Tostatuta gero, politak geratzeaz gain, oso usain gozoa botatzen zuten. Donezteben gaztagintzako ikastaro bat egin zuten berak eta semeak.

11. Gaztagintzari utzi egin zioten (GRR-001/023)

Diru-laguntzak-eta badira, baina pertsona bakarra ez da aski gaztagintzarako eta utzi egin behar izan zioten. Senarra artzaina ("artzea") izaki, askotan ezin ardiak utzi eta gaztagintzan laguntzera etorri.

12. Gaztagintza prozesua (GRR-001/024)

Egunean 25-30 gazta egiten zituzten bere sasoian. Prentsan ezarri, atera, garbitu, salmueran ezarri... Lan handia du gazta batek. Eta gainera ardiak jetzi. Oso ondo saltzen zuten. Sariak ere irabazi zituzten, Huarte Arakilen, esaterako.

13. "Eguberri, Eguberri" izeneko kantaren ingurukoak (GRR-006/001)

"Eguberri, Eguberri" izeneko kantaren inguruko kontuak. Kantatu egiten du.

14. Eguberrietako enborraren aipamena Garraldan (GRR-006/002)

Eguberrietako ohiturak: ardia hiltzen zen; mutikoak kantari ibiltzen ziren... Enborra sutara bota eta hautsarekin zer egiten zen.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-01-17

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com